

KİŞİLER ARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME, PSİŞİK İZOLASYON VE DİNDARLIK: ÜNİVERSİTELİ GENÇLER ÜZERİNDE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA*

Nurten KIMTER

Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
nurtenkimter@comu.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın temel amacı, üniversiteli öğrencilerde dindarlık (dinsel yaşantı biçimleri ve öznel dindarlık algısı) ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon arasındaki ilişkiyi din psikolojisi açısından incelemektir. Araştırmanın bir diğer amacı, söz konusu öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin belirlenen sosyo-kültürel ve demografik değişkenler açısından araştırılmasıdır. Bu bağlamda araştırma evrenini Bursa Uludağ Üniversitesi ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemi ise söz konusu üniversitelerin değişik fakülte ve bölümlerinde öğrenim gören toplamda 632 kız ve erkek öğrenci teşkil etmektedir. Anket tekniği kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada veri toplama aracı olarak "kişisel bilgi formu," "dindarlık ölçeği," "kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ölçeği" ve "psişik izolasyon ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda üniversiteli gençlerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri ile dindarlık düzeyleri (dinsel yaşantı biçimleri ve öznel dindarlık algıları) arasında anlamlılık derecesinde pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin psişik izolasyon düzeyleri ile dindarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ayrıca araştırma sonucunda, bazı sosyo-kültürel ve demografik değişkenlere göre öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinde anlamlılık düzeyinde farklılıklar ve ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme, Psişik izolasyon, Dindarlık

---

* Bu makale, 5-8 Haziran 2014 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde özet olarak sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş halidir.

FEELING THREATENED IN INTERPERSONAL RELATIONS, PSYCHIC ISOLATION AND RELIGIOSITY: AN EMPIRICAL STUDY ON UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

The objective of this study is to examine the relationship between religiosity (religious ways of life and subjective religiosity perceptions) and feeling threatened in interpersonal relations and psychic isolation with regard to religion psychology. Another objective of the study is to examine the levels of feeling threatened in interpersonal relations and psychic isolation in terms of pre-determined socio-cultural and demographic variables. To this end, the research population of the study was selected as the students at Bursa Uludağ University and Çanakkale Onsekiz Mart University. Whereas the sample group consists of a total of 632 female and male students who are continuing their educations at various different faculties and departments at these universities. The study was carried out using survey technique and "personal information form", "religiosity scale", "scale of feeling threat in interpersonal relations" and "psychic isolation scale" have been used as data acquisition tools. It was determined as a result of the study that there is a statistically significant and positive relationship between the levels of threat university students feel in interpersonal relations and religiosity levels (religious ways of life and subjective religiosity perceptions). In addition, a statistically significant relation was not determined between the psychic isolation levels of students and their religiosity levels. Also, it was determined according to various socio-cultural and demographic variables that there are statistically significant differences and relations between students feeling threatened in interpersonal relationships and psychic isolation levels.

Keywords: Feeling threat in interpersonal relationships, Psychic isolation, Religiosity

Giriş

Geçtan, insanın temel gereksinimlerinden birisinin insanlara güvenmek ve dostça ilişkiler kurmak olduğunu belirtmektedir (Geçtan, 1993:156). Günümüz modern insanı, gittikçe artan nüfus ve hızla kalabalıklaşan kentsel yaşamda yapayalnız bir varlık haline gelmekte ve kendine yabancılaşmaktadır (Sartre, 1980:11). Davitz'e göre (1959:170-173) çevredeki insanların tehdit olarak algılanması yüksek kaygıya neden olmakta ve birey, insanlardan uzaklaşmaya yönelmektedir. Çevresindeki insanları tehdit olarak gören bireyler, kişiler arası ilişkilerde çevresindeki insanları cezalandırıcı olarak algılayabilmektedir. Bu durum, insanın kendisini çevresinden tecrit etmesine yol açmaktadır. Nitekim, Kararahan ve arkadaşlarının (2004:37) gerçekleştirdiği bir araştırmada kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyi yükseldikçe yalnızlık düzeyinin de yükseldiği gözlenmiştir. Aynı araştırmada insanlara güven düzeyi yükseldikçe yalnızlık düzeyinin de düştüğü gözlenmiştir (Karahana vd., 2004:36). Neden sonuç ilişkisi açısından bakıldığında bireyin psikolojik sağlığını tehdit eden bir problem olan yalnızlık, bireyin çevresindeki insanları tehdit edici olarak algılaması sonucunda yüksek kaygı ve insanlardan uzaklaşma gibi belirtilerle ortaya çıktığı gibi (Davitz, 1959:170-173) daha pek çok faktör yalnızlığa neden olabilmektedir. Özellikle geçmiş

yaşam dönemlerinde travma etkisi yapacak düzeyde bir arkadaş grubundan ya da topluluktan dışlanma yaşantısı yalnızlığa neden olabilmektedir. Ayrıca bireyin iletişim ve çatışma çözme becerilerinin zayıf olması sonucu ortaya çıkan toplumsal ilişkilerdeki yetersizlik durumu ve son olarak da sevilmecek biriyim, çirkinim, beceriksizim şeklindeki yerleşik olan ve çocukluk yıllarından itibaren oluşmaya başlayan bilişsel çarpıtmalar yalnızlığa neden olabilmektedir (Peplau ve Perlman, 1982). Günümüz modern toplumlarının en önemli sorunlarından birisi olan ve çevreye uyumun bozulduğu, bireyin kendini kimsesiz ve anlaşılammış hissettiği, mutsuzluk ve umutsuzluğun egemen olduğu bir durum olarak tanımlanan yalnızlıkla (Geçtan, 1999:109) yüzleşmemek için bireyler, farkında olmadan sürekli ve aşırı yemek yeme, anlamsızca ve sürekli bir şeyler satın alma, seçim yapmadan sürekli TV izleme ve amaçsız bir şekilde dükkan vitrinlerini izleme gibi savunma mekanizmaları geliştirmektedirler (Geçtan, 1999:109). Kişiler arası yalıtımın bir ürünü olarak yaşanmakta olan ve kişilerden uzak olma biçiminde ortaya çıkmakta olan yalnızlığı (Yalom, 1999:556), aile desteğinin yetersiz oluşu, arkadaş grubu tarafından dışlanma ve reddedilme gibi yaşantıların tetiklediği belirtilmektedir (Klicpera & Klicpera, 2003:1-16). Zira Klicpera ve arkadaşının (2003) 11-13 yaşlarındaki 1200 öğrenci örneklemini üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada okulda olumsuz sosyal yaşantılar geçiren öğrencilerin % 15'nin kendini yalnız olarak tanımladığı görülmüştür. Yine Hsu ve arkadaşlarının (1987:61-70) yaptıkları bir araştırmada, psikolojik yardım alan depresif danışanlarda duygusal ve sosyal açıdan yalnızlığın diğer bireylere göre önemli düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık Fukui ve arkadaşlarının (2003:823-830) göğüs kanseri tedavisi gören 50 Japon kadın hasta üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, insanlara güvenerek özel sorunlarını başkalarıyla paylaşan kadın hastalarda yalnızlık düzeyinin diğer hastalara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Medora ve Woodward'ın (1986:391-402) yaptığı araştırmada da yalnızlık düzeyinin düşük olması ile arkadaşlık kurma ve mutluluk arasında yakın bir ilişki olduğunun gözlenmiş olması, bu husus teyit edici niteliktedir.

Esasında bireyin kendine ve diğer insanlara karşı daha güvenli, kişiler arası ilişkilerinin daha sağlıklı ve doyurucu olması, genel anlamda uyumunu arttırıcı yönde ve mutlu bir şekilde yaşaması (Gün, 2006), benlik saygısının yüksek olmasıyla ilişkilidir. Çünkü yapılan araştırmalarda benlik saygısı düştükçe kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve yalnızlık düzeylerinde bir yükselmenin olduğu gözlenmektedir (Erşan vd., 2009:38; Karahan vd., 2004:18). Erşan ve arkadaşlarının (Erşan vd., 2009:40) yaptıkları araştırmada takım sporu yapanlarda bireysel spor yapanlara göre insanlara güvenmenin daha fazla, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetmenin ise daha az olduğunun ortaya çıkmış olması da bu hususu destekler niteliktedir. Zira toplumsal bir varlık olan insanın diğer insanlara

güvenerek onlarla işbirliği yapmış olması ve paylaşım içerisinde bulunması onun mutluluk düzeyini yükseltmekte ve benlik saygısını arttırıcı yönde etki etmektedir. Tersine durumda ise, insanın yalnızlık düzeyi yükselmekte hatta beraberinde uykuya dalma ve sürdürmede güçlük yaşama, sinirlilik, çarpıntı hissi, tırnak yeme, kabus görme, baş ağrısı, ellerde titreme vb. gibi bir takım psikosomatik belirtiler ortaya çıkmakta (Karahan vd., 2004:37) bazen intihar girişimlerinin bile ortaya çıktığı görülmektedir (Serdaroğlu, 2002).

Sanayileşmenin, ilmi ve teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği hızlı toplumsal değişimlerden en çok etkilenen ve modernizmin empoze ettiği bireyleşme, hazcılık ve bencillik gibi değerleri daha çabuk ve kolay bir şekilde benimseyebilen gençlerin ayrıca yüksek öğrenim için farklı bir takım çevrelerde bulunma zorunlulukları onların yalnızlık tecrübesini daha derinden yaşamalarına neden olabilmektedir. Hatta bazen bu durum, onların dostluk ve arkadaşlık gibi yakın ilişkiler kurabilmelerini güçleştirmektedir. Diğer bireylerde olduğu gibi ergenlerde de kişiler arası ilişkilerde ortaya çıkan sorunlar, özdeğer duygusu ile yakından ilişkili olmaktadır. Özdeğer duygusu yani benlik saygısı düşük olan gençlerin kişiler arası, ilişkilerde daha çok sorunla karşılaştıkları (Kahle, 1980:490-502) ve yalnızlık hissettikleri görülmektedir.

Hem bireysel hem de toplumsal hayatı düzenleyen bir takım prensipleri ortaya koyan dinin tarihi konusunda bir ittifak söz konusu değildir. Dolayısıyla tarih boyunca din adamları, ahlakçılar, filozoflar, materyalistler, psikologlar ve sosyologlar dini çeşitli yönlerden ele alarak tarif etmeye çalışmışlardır. Din (religion) ve dindarlık (religiosity) konusunda yapılan çalışmalarda ise, bu iki kavram çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Oysa gerçekte din ve dindarlık kavramları birbirinden farklı anlamlara gelmektedir.

Vergote'e göre dindarlık, Allah'ı varoluşun kaynağı ve iyiliksever bir kudret olarak kabul etmektir (Vergote, 1999:88). Dindarlık kavramı geniş inanç ve uygulama şekillerini kapsayan bir kavramdır. Kişinin ideallerinin ve davranışlarının birbirine bağlı olduğu hipotezine dayandırılan dindarlık kavramının temelindeki teorik unsur Allah'a inanmak ve O'na bağlanmak prensibidir. Tüm dinlerin temel amacı müntesiplerine mutluluk verici bir yaşam tarzı sunmaktır. Bunun için de tüm dinler gerek bireysel gerekse toplumsal hayata yönelik bir takım prensipler vaaz etmişlerdir. Bu nedenle sosyo-kültürel bir unsur olarak dinin ve dindarlığın gerek insanlara güvenmede gerek yalnızlık duygusunun oluşumunun önüne geçilmesinde gerekse onunla baş etmede çok önemli bir etken olduğu söylenebilir. Din, bireyin içinde yaşadığı çevrede bulunan varlıklarla yakın ilişki içerisinde bulunmasını (örneğin akraba ziyaretini teşvik, komşularla ilgilenmek, toplu ibadetlere katılmak vb. gibi) telkin etmek suretiyle sosyal desteğin sağlanması yönünde katkıda bulunmaktadır. Dinî katılım bir çeşit sosyal

destek şekli olduğundan dindar kişinin ruhsal sorunlarına doğrudan etki edeceği kabul edilmektedir (Yapıcı, 2007:62). Dini gruplar müntesiplerine bir ait olma ve somut bir destek duygusu sağlarlar. Sosyal destek açısından hangi dinî öğreti olursa olsun müntesiplerine diğergamlığı, paylaşmayı, yardımseverliği salık verir, samimiyet ve güven duygularını artırır.

Bu bağlamda, bu çalışmada gençlerin dindarlık düzeyleri ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve etkileşimler araştırılmıştır.

A. Araştırma ve Yöntem

1- Araştırmanın Konusu, Amacı ve Hipotezleri

Araştırma konusu olarak, üniversiteli öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon durumları ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi sosyal psikolojik metot ve tekniklerle ele alan araştırmada, öncelikle örneklemin dindarlık profilinin ortaya çıkarılması ve kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın daha sonraki amacı ise örneklemin ortaya çıkan dindarlık durumları ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri arasında bir ilişki ve etkileşimin olup olmadığını, varsa bunun ne tür bir ilişki olduğunu tespit etmek ve bu ilişkinin dindarlığa bağlı olarak değişip değişmediğini incelemektir.

Ayrıca araştırmada öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeylerinin sosyo-kültürel ve demografik değişkenlere göre anlamlılık düzeyinde bir farklılaşma gösterip göstermediğinin, sürekli değişkenlerle (yaş, gelir durumu, anne-babanın eğitim durumu, aile dindarlığı) gençlerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri arasındaki ilişkilerin ortaya koyulması hedeflenmiştir.

Bütün bu amaçlar doğrultusunda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Üniversiteli gençlerin genel anlamda dindarlık durumları, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri nasıldır?

2. Öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeylerinde sosyo-kültürel ve demografik özelliklere (fakülte, sınıf, cinsiyet, yaş, gelir durumu, anne-babanın eğitim durumu, aile dindarlığı) göre anlamlılık düzeyinde bir takım farklılıklar, ilişki ve etkileşimler var mıdır?

3. Gençlerin dindarlık düzeyleri (dindarlık boyutları ve öznel dindarlık algıları) ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeyleri arasında nasıl bir ilişki ve etkileşim vardır?

Bu bağlamda araştırmada şu hipotezler ileri sürülmüştür:

Hipotez 1: Genel anlamda öğrencilerin dindarlık boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının yüksek olacağı, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin ise düşük olacağı tahmin edilmektedir.

Hipotez 2: Üniversiteli gençlerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin fakültelere göre farklılaşacağı, söz konusu farklılığın özellikle İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile diğer fakülte / bölüm öğrencileri arasında ortaya çıkacağı öngörülmektedir.

Hipotez 3: Öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin sınıflara göre anlamlılık düzeyinde farklılaşacağı, öğrenim görülen sınıf ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlılık düzeyinde bir ilişki olacağı tahmin edilmektedir.

Hipotez 4: Gençlerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşacağı, erkek öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin kız öğrencilerden daha yüksek olacağı öngörülmektedir.

Hipotez 5: Öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeyleri yaşlarına göre anlamlılık düzeyinde farklılık gösterecektir. Yaş değişkeni ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon arasında negatif yönde ve anlamlılık düzeyinde bir ilişki olacaktır.

Hipotez 6: Öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin ailelerinin gelir durumlarına göre farklılık göstereceği ve söz konusu farklılığın ailesi üst gelir grubunda olanların lehine olacağı, ayrıca ailenin gelir durumu ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeyi arasında negatif yönde ve anlamlılık düzeyinde bir ilişki olacağı tahmin edilmektedir.

Hipotez 7: Gençlerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin anne-babanın eğitim durumuna göre farklılaşacağı bu farklılığın anne-babası yüksek eğitim düzeyine sahip olan öğrenciler lehine olacağı, ayrıca anne-babanın eğitim durumu ile öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişkinin olacağı öngörülmektedir.

Hipotez 8: Öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon düzeylerinin anne-babalarının yaşayış biçimlerine (birlikte

yaşama, ayrı, boşanmış vs.) göre farklılaşacağı ve anne-babası birlikte yaşayan öğrencilerin diğerlerine göre kişiler arası ilişkilerde daha az tehdit hissedecekleri ve psikik izolasyon düzeylerinin de daha düşük olacağı tahmin edilmektedir.

Hipotez 9: Üniversiteli gençlerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri, ailenin dindarlık derecesine göre farklılaşacak, anlamlılık düzeyindeki bu farklılaşma özellikle ailesi “çok dindar” ve “dindar olmayan” aileler arasında olacaktır. Ayrıca aile dindarlığı ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon arasında negatif yönde ve anlamlılık seviyesinde bir ilişki olacaktır.

Hipotez 10: Öğrencilerin dindarlık boyutlarından aldıkları puan ortalamaları ve öznel dindarlık algıları ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlılık düzeyinde bir ilişki olacağı tahmin edilmektedir.

2- Araştırmanın Metodu, Evreni, Örneklemi ve Veri Toplam Araçları

Sosyal psikolojik metot ve tekniklerle üniversiteli gençlerin dindarlık düzeyleri ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon durumları arasındaki ilişkiyi Din Psikolojisi açısından incelemeyi temel amaç edinmiş olan bu çalışmada örneklem tarama (survey) yöntemi ve anket tekniği kullanılmıştır. Alan araştırması şeklinde sürdürülen bu çalışmada kullanılan anket tekniği kota örneklemesiyle oluşturulmuş ve tesadüfi örnekleme yoluyla uygulanmıştır.

Araştırmanın evrenini, Uludağ Üniversitesi ve ÇOMÜ’de öğrenim gören kız ve erkek öğrenciler teşkil etmekte, örneklemini ise söz konusu üniversitelerin değişik fakülte ve bölümlerinde öğrenim gören toplam 632 kız ve erkek öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin sosyo-kültürel ve demografik özelliklerine ve öznel dindarlık algılarına ilişkin bilgiler edinmek için hazırlanmış olan “kişisel bilgi formu”, “Dindarlık Ölçeği” ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’nin 12 alt ölçeğinden ikisini teşkil eden “kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme” ve “Psikik İzolasyon” alt ölçekleri kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formunda örneklem grubunun sosyo-kültürel ve demografik özelliklerine ilişkin bilgiler, örneğin; öğrenim görülen fakülte, cinsiyet, gelir durumu, anne-babanın eğitim durumu, aile dindarlığı, öznel dindarlık algısı gibi değişkenler yer almaktadır. Araştırmada, Stark ve Glock’un dindarlığın çok boyutlu olarak ele alınıp kavramsallaştırılması yönündeki yaklaşımı benimsenmiştir. Böylece dindarlığı ölçmede Veysel Uysal’ın Müslüman örneklemin dindarlığını ölçmek için geliştirmiş olduğu çok boyutlu ‘İslami Dindarlık Ölçeği’ esas alınarak ve ülkemizde yapılan

diğer ampirik çalışmalardaki ölçek soruları da incelenerek başlangıçta 5 boyutlu ve 25 sorulu bir dindarlık ölçeği hazırlanmıştır. Fakat yapılan faktör analizleri sonucunda boyutların sayısı üçe (inanç, ibadet, etki), soruların sayısı da 24'e düşürülmüştür. Bununla birlikte araştırmada Dindarlık Ölçeği ile ilgili olarak yaptığımız iç tutarlılık ve faktör analizleri sonuçlarının 'İslami Dindarlık Ölçeği' ile ilgili yapılan analiz sonuçlarıyla paralellik arz ettiği görülmüştür. Buna göre yapılan iç tutarlılık (reliability) analizi, ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Kısaca söylemek gerekirse araştırmada kullanılan Dindarlık Ölçeği ile ilgili olarak yaptığımız faktör analizleri ve iç tutarlılık testleri, söz konusu ölçeğin ülkemiz koşullarında anlamlı ve güvenilir sonuçlar vereceğini bu sebeple de yeterli bir ölçüm aracı olduğunu göstermiştir (Barlett chi-square=8648, 0,33; p= 0,000; varyans %58, 140; Cronbach Alpha= 0, 9369; KMO=0,961). Likert formatına göre düzenlenmiş olan Dindarlık Ölçeği ile ilgili puanlama yapılırken aritmetik ortalamalar esas alınmıştır. Buna göre söz konusu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 96 iken, alınabilecek en düşük puan ise 24'tür.

Araştırmada öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeylerini ölçmede Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin 12 alt ölçeğinden ikisini teşkil eden "Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme" ve "Psikik İzolasyon" alt ölçekleri kullanılmıştır. 1963'te Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiş olan ve ülkemiz koşullarında güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları Füsün Çuhadaroğlu tarafından yapılan, 12 alt ölçek ve 63 sorudan oluşan ölçeğin "Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit" ve "Psikik İzolasyon" alt ölçeklerine ilişkin değişmezlik katsayıları ya da güvenilirlik oranları sırasıyla 0,46 ve 0,60 olarak bulunmuştur.

Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği toplamda 3 sorudan oluşmakta ve her bir doğru cevap için bu ölçekten 1 puan alınmaktadır. Buna göre 0-3 arası puan alınan ölçekte 0 puan kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetmenin olmadığını, 1 puan kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyinin az, 2 puanın orta ve 3 puanın çok olduğunu göstermektedir.

Toplam iki sorudan oluşan ve her bir doğru cevap için 1 puan alınan Psikik İzolasyon Alt Ölçeğinden toplamda 0-2 arası puan alınmakta olup 1 puan psikik izolasyonun azlığını 2 puan ise psikik izolasyonun çokluğunu göstermektedir.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS (10.0) istatistik paket programı kullanılmıştır. Veriler çözümlenirken araştırma hipotezleri dikkate alınarak frekans dağılımı, aritmetik ortalama, t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), post-hoc scheffe testi ve pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

B. Bulgular ve Yorum

1- Öğrencilerin Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme, Psikik İzolasyon ve Dindarlık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 23,9'nun (151 kişi) kişilerarası ilişkilerde çok fazla tehdit hissettikleri, % 27,4'nün (173 kişi) orta derecede, % 32,1'nin (203 kişi) çok az derecede kişilerarası ilişkilerde tehdit hissettikleri, % 16,5'nin (104 kişi) ise kişiler arası ilişkilerde hiç tehdit hissetmedikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan 1 öğrenci ise bu ölçekteki soruları cevapsız bırakmıştır. Benzer şekilde Çam ve arkadaşlarının (2000:36) hemşirelik yüksek okulu öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri bir araştırmada da gençlerin büyük çoğunluğunun (%65,2) orta ve yüksek derecede kişiler arası ilişkilerde tehdit hissettikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki durumlarına baktığımızda, onların büyük çoğunluğun % 84,8'inin (536 kişi) psikik olarak kendilerini daha az tecrit edilmiş hissettiklerini, % 14,9'nun (94 kişi) ise daha fazla izole edilmişlik duygusu yaşadıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden 2 kişi psikik izolasyon ölçeğindeki soruları cevapsız bırakmıştır. Yine Çam ve arkadaşlarının (2000:369) hemşirelik yüksek okulu öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada da öğrencilerin % 38,7'sinin az, % 6,4'ünün ise çok fazla psikik izolasyon içinde buldukları gözlenmiştir.

Öğrencilerin dindarlık boyutlarındaki durumlarına ve kendi gözlerinde kendi dindarlıklarını algılayış biçimleri diyebileceğimiz öznel dindarlık algılarına baktığımızda, Dindarlık Ölçeği'nin ölçtüğü üç dindarlık boyutunda en yüksek ortalamanın dini inanç boyutunda olduğu (3,6168) gözlenmektedir. Daha sonra bunu dini etki boyutundaki ortalamaların takip ettiği, en düşük ortalamanın ise dini ibadet boyutuna ait olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla üniversiteli gençlerin dindarlığında, dini inanç esaslarını benimseme ve bunlara bağlılık çok önemli olduğu gibi bu dini inanç ve kanaatlerin etkisi de yüksek düzeyde olma eğilimindedir. Bununla birlikte söz konusu öğrencilerin dini ibadetler açısından aynı derecede dindar olduklarını söylemek pek mümkün değildir. Nitekim ülkemizde Uysal ve Onay (2003:67; 2004:162) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da benzer yönde sonuçlar elde edilmiştir. Zira söz konusu araştırmalarda da örneklemin dini inanç boyutundan en yüksek, dini ibadet boyutundan ise en düşük puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin öznel dindarlık algılarına göre dağılımlarına bakıldığında, onların yaklaşık yarısına yakınının (% 47,6) kendilerini "dindar" olarak gördükleri, % 35'nin kendilerini "biraz dindar" olarak gördükleri ve % 10,4 oranında bir öğrenci grubunun da kendilerini dindar

olarak görmediklerini yani dindar olmadıklarını belirttikleri tespit edilmiştir. Araştırmada kendilerini “çok dindar” olarak algılayan öğrencilerin ise en küçük grubu (% 6,8) teşkil etmesi dikkat çekicidir. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında sekülerleşmenin etkisi olabileceği gibi her konuda olduğu gibi dini inanç ve ibadetlerde de gösterişten uzak ve mütevazı olmanın toplumumuzda hala bir erdem olarak kabul edilmesi de etkili olabilmektedir.

Böylece araştırmada, hem öğrencilerin genel anlamda kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri ile ilgili olarak hem de dindarlık durumlarına ilişkin olarak elde edilen verilerden hareketle hipotez 1’in kısmen doğrulandığını söyleyebiliriz.

2- Öğrencilerin Sosyo-kültürel ve Demografik Özellikleri ile Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında öğrencilerin sosyo-kültürel ve demografik özelliklerindeki farklılaşmalara bağlı olarak kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon Alt Ölçekleri ile ölçülen tutum ve davranış eğilimlerinde farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Sosyo-kültürel ve demografik faktörler bağımsız değişken, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon ise bağımlı değişken olarak alınmak suretiyle gerçekleştirilen analizler sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde özetlenmiştir.

a-) Fakülte İle Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon

Aşağıda tablo 1’de görüldüğü üzere üniversiteli gençlerin fakültelerine göre Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği’ndeki puan ortalamaları arasında farklılıklar olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Fakülte ve Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme (Alt Ölçeği) (Tek Yönlü ANOVA $p < 0,01$; Scheffee $p > 0,05$)						Fark
Fakülteler	N	A. Ort	Std. Sap.	F	p	
1-Uludağ Üniv. İlahiyat Fak.	57	1,93	0,92	3,765	0,001	YOK
2-Onsekiz Mart Üniv.i İlahiyat Fak.	64	1,67	1,13			
3- Onsekiz Mart Üniv.Eğitim Fak.	216	1,64	0,97			
4- Onsekiz Mart Üniv. Müh.Mim. Fak.	31	1,42	0,99			
5- Onsekiz Mart Üniv. Ziraat Fakültesi	46	1,22	1,13			

6- Onsekiz Mart Üniv.. Fen-Edeb. Fak.	161	1,42	1,02			
7- Onsekiz Mart Üni. Mes. Yüksek Ok.	56	1,84	0,99			
TOPLAM	631	1,59	1,03			
Fakülte ve Psikik İzolasyon (Alt Ölç.) (Tek Yönlü ANOVA $p < 0,01$; Scheffee $p > 0,05$)						Fark
Fakülteler	N	A. Ort.	Std. Sap.	F	p	
1-Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi	55	1,20	0,4037	2,933	0,008	YOK
2-Onsekiz Mart Üniv. İlahiyat Fak.	64	1,13	0,3333			
3- Onsekiz Mart Üniv.Eğitim Fak.	217	1,09	0,2899			
4- Onsekiz Mart Üniv. Müh.Mim. Fak.	31	1,06	0,2497			
5- Onsekiz Mart Üniv. Ziraat Fakültesi	46	1,28	0,4552			
6- Onsekiz Mart Üniv.. Fen-Edeb. Fak.	161	1,19	0,3906			
7- Onsekiz Mart Üni. Mes. Yüksek Ok.	56	1,18	0,3865			
TOPLAM	630	1,15	0,3566			

Fakültelere göre öğrencilerin Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'ndeki puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın (1,93), U.Ü. İlahiyat Fakültesi öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Daha sonra bunları sırasıyla ÇOMÜ Meslek Yüksek Okulu öğrencileri (1,84), ÇOMÜ İlahiyat Fakültesi öğrencileri (1,67) ve diğerleri takip etmektedir. Fakültelere göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'nde'ki puan ortalaması en düşük olan (1,22) öğrenciler ise, Ziraat Fakültesi'nde öğrenim görenlerdir.

Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda öğrencilerin fakültelerine göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'deki puan ortalamaları arasındaki farklılıklar $p < 0,01$ düzeyinde anlamlılık seviyesine ulaşmıştır. Scheffe (post-hoc) analizine göre ise söz konusu farklılıklar anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır ($p > 0,05$). Başka bir deyişle kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme bakımından öğrencilerin öğrenim gördükleri fakültelerin manidar fark doğuracak bir katkısı bulunmadığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla hipotez 2'in Kişiler arası ilişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği ile ilgili kısmının doğrulanmadığını söyleyebiliriz. Ülkemizde Baybek ve Yavuz'un (2005:91) gerçekleştirmiş oldukları araştırma sonuçlarının da bizim araştırma bulgularımızla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Zira söz konusu araştırmada da öğrencilerin

okulları ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında anlamlılık derecesinde herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Esasında ergenin içinde bulunduğu ortam, kişiliğine ve davranışlarına sürekli olarak etki etmektedir. Ergenin ortamını evi ve ailesi, tanıdıkları, okulu ve geniş anlamda içinde yer aldığı toplum oluşturmaktadır. Ergenin davranış ve kişiliği büyük oranda yetiştiği toplumsal ve kültürel ortamın niteliklerini yansıtmaktadır (Abe & Masui, 1981:297-302). Çünkü aile ortamı, okul ortamı ve içinde yetiştiği sosyal çevre kişiliğin bütün yönlerinin gelişiminde etkili olup bireyin bir takım özellikler kazanmasını sağlamaktadır. Bu özellikler, benliğe yönelik olumlu duygular, benliğin ve başkalarının gerçekçi bir şekilde algılanması, insanlara bağlılık, çevreye bağlılık, bağımsızlık, merak, yaratıcılık, gelişme ve gücünü kullanabilmektir (Baykara, 1986:867-870). Bu bağlamda ülkemizde Karadağlı'nın (1991:179) Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmadan elde edilen bulgularlar bizim sonuçlarımızla benzerlik göstermese de bu yönde bulgular ortaya koymaktadır. Söz konusu araştırmada öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme puanları ile öğrenim gördükleri okullar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ($p < 0,01$) ve kişilerarası ilişkilerde en az tehdit hisseden öğrencilerin SSK İzmir SML öğrencileri olduğu belirlenmiştir.

Psşik İzolasyon Alt Ölçeğiyle ölçülen tutumlar bakımından durumun nasıl olduğunu anlamak için tekrar Tablo 1'e baktığımızda, üniversiteli gençlerin öğrenim gördükleri fakülterele göre Psşik İzolasyon Alt Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamaları arasında da bir takım farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülterele göre Psşik İzolasyon Alt Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamaları açısından en yüksek ortalamanın (1,28), Ziraat Fakültesi öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Daha sonra bunları sırasıyla U.Ü. İlahiyat Fakültesi öğrencileri (1,20), Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencileri (1,19), Meslek Yüksek Okulu öğrencileri, ÇOMÜ İlahiyat Fakültesi öğrencileri (1,13) ve diğerleri takip etmektedir. Fakülterele göre Psşik İzolasyon Ölçeği'ndeki puan ortalaması en düşük olan (1,06) öğrenciler Mühendislik- Mimarlık Fakültesi öğrencileridir.

Üniversiteli gençlerin öğrenim gördükleri fakülterele göre Psşik İzolasyon Alt Ölçeği'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılıklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda anlamlılık seviyesine ulaşmasına rağmen scheffe (post-hoc) analizine göre ise anlamlılık düzeyinde bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Başka bir deyişle bütün fakülte ve yüksek okul öğrencilerinin kendilerini psikolojik olarak diğer insanlardan soyutlama yönündeki tutum ve eğilimleri birbiriyle benzerlik arz etmektedir. Dolayısıyla hipotez 1'in Psşik İzolasyon Alt Ölçeği ile ilgili kısmının da doğrulanmadığı görülmektedir. Bu

anlamda Baybek ve Yavuz'un (2005:91) araştırma sonuçları da bizim bulgularımızla paralellik gösterirken Karadağlı'nın (1991:179) gerçekleştirdiği araştırmada ise tersi yönde bulguların ortaya çıktığı görülmektedir. Çünkü söz konusu araştırmada okullara göre öğrencilerin psikik izolasyon puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlılık derecesinde farklılık gösterdiği ($p<0.01$) ve Amiral Bristol Özel SML öğrencilerinin psikik izolasyon düzeylerinin diğer öğrencilerden daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

b-) Sınıf ile Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre Psikik İzolasyon düzeyleri arasında anlamlılık seviyesinde bir farklılaşmaya rastlanmazken sınıf değişkenine göre kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeylerinde anlamlılık derecesinde bir takım farklılaşmalar olduğu görülmüştür.

Aşağıda tablo 2'de görüldüğü üzere öğrencilerin sınıflarına göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamalarına bakıldığımızda en yüksek ortalamanın (2,00) hazırlık sınıfı öğrencilerine ait olduğu, daha sonra bunları sırasıyla 1. sınıf (1,87), 2. sınıf (1,52) ve 3. sınıf (1,49) öğrencilerinin takip ettiği, en düşük ortalamanın ise 4. sınıf (1,32) öğrencilerine ait olduğu gözlenmektedir.

Öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme bakımından sınıflarına göre gösterdikleri farklılıklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda anlamlılık seviyesine ulaşmıştır ($p< 0,01$). Scheffe (post-hoc) analizi ise söz konusu farklılığın 1. sınıf öğrencileri ile 2. sınıf, 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencileri arasındaki farklılıktan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Buna göre 1. sınıf öğrencileri, 2. sınıf, 3. ve 4. sınıf öğrencilerine göre kişiler arası ilişkilerde daha çok tehdit hissetmektedirler.

Tablo 2: Sınıf ve Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme (Alt Ölç.)						Fark
(Tek yönlü ANOVA $p<0,01$ Scheffee, $p<0,05$)						
Sınıf	N	A.Ort	Std.S.	F	p	
1-Hazırlık	4	2,00	1,15	6,966	0,000	2 ile 3, 4 ve 5 arasında
2-1.Sınıf	202	1,87	0,98			
3- 2.Sınıf	146	1,52	1,00			
4- 3.Sınıf	148	1,49	1,02			
5-4.Sınıf	131	1,32	1,04			
TOPLAM	631	1,59	1,03			

Ayrıca sınıf değişkeni sürekli bağımsız değişken olarak kabul edilmek suretiyle üniversiteli gençlerin öğrenim gördükleri sınıflar ile psikişik izolasyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık düzeyinde bir ilişki görülmezken ($p>0,05$), öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme dereceleri arasında negatif yönde ve anlamlılık düzeyinde ($r= - 0,195$; $p< 0,01$) bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin sınıfları ilerledikçe kişiler arası ilişkilerde daha az tehdit hissettiklerini ifade edebiliriz. Böylece hipotez 3'ün araştırma bulgularımızla kısmen doğrulandığını söyleyebiliriz. Nitekim ülkemizde Karadağlı'nın (1991:190) sağlık meslek lisesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarının bizim araştırma sonuçlarımızla tam anlamıyla Çam ve arkadaşlarının (2000:36) hemşirelik yüksek okulu öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri araştırma sonuçlarının ise kısmen bir benzerlik gösterdiği görülmektedir. Zira Karadağlı'nın araştırmasında da bizim araştırmamızda olduğu gibi öğrencilerin psikişik izolasyon puan ortalamaları ile öğrenim gördükleri sınıflar arasında anlamlılık derecesinde farklılıklar olmadığı ($p>0,05$) tespit edilmiştir. Aynı şekilde kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme puan ortalamaları ile öğrenim görülen sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ($p<0,01$) ve sınıf dereceleri yükseldikçe öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde daha az tehdit hissettikleri ortaya çıkmıştır. Bu konuda öğrencilerin sınıfları ilerledikçe buldukları çevreye, arkadaşlarına, öğretmenlerine alışmaları, okula ve derslere adapte olmaları ve bu nedenle kendilerini daha güvenli hissederek kişilerarası ilişkilerde daha az tehdit hissetmiş olabileceklerini akla getirmektedir. Bununla birlikte Çam ve arkadaşlarının (2000:36) gerçekleştirdiği araştırma sonuçları öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf ile psikişik izolasyon düzeyleri arasında anlamlılık düzeyinde hiç bir ilişkinin olmayışı bakımından bizim araştırma sonuçlarımızla bir paralellik gösterirken diğer taraftan aynı araştırma bulguları sınıf değişkeni ile kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme arasında istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyinde bir ilişki bulunmaması bakımından bizim araştırma bulgularımızdan farklılık göstermektedir.

c-) Cinsiyet ile Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve psikişik İzolasyon

Üniversiteli gençlerin cinsiyetleri ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında anlamlılık derecesinde herhangi bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için gerçekleştirilen t-testi sonucunda cinsiyet değişkeni ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte yapılan t-testi sonucunda öğrencilerin cinsiyetleri ile psikişik izolasyon düzeyleri arasında anlamlılık düzeyinde ilişkiler görülmüştür. Her şeyden önce gençlerin cinsiyetlerine göre Psikişik İzolasyon Alt Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında bayanların ortalamasının 1, 1087, erkeklerininkinin ise 1, 1889 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Psikişik

İzolasyon Alt Ölçeği'nde erkeklerin lehine ve anlamlılık düzeyinde bir farklılaşma mevcuttur ($t= 2,832$; $p<0,01$). Buradan hareketle üniversiteli erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kendilerini diğer insanlardan psikolojik olarak daha çok izole ettiklerini söyleyebiliriz. Böylece ilgili hipotezimizin (hipotez 4) kısmen doğrulandığını söyleyebiliriz.

Ülkemizde yapılan bazı araştırmalarda yalnızlık ile cinsiyet arasında anlamlılık derecesinde hiç bir ilişkinin olmadığı görülürken (Çeçen, 2008:420; Kızılgeçit, 2011:36) bazı araştırmalardan elde edilen sonuçların ise bizim araştırma bulgularımızla paralellik arz ettiği görülmektedir (Karahana vd., 2004:35; Durak-Batıgün'ün 2005:34). Dolayısıyla gerek Karahana ve arkadaşlarının gerekse Durak-Batıgün'ün araştırmalarında yalnızlık ile cinsiyet değişkenleri arasında anlamlılık derecesinde ve erkekler lehine farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle bu araştırmalarda da erkeklerin yalnızlık düzeylerinin kızlara göre önemli derecede yüksek olduğu görülmüştür. Toplumsal geleneksel kültür, erkekleri duygusal sorunlarını paylaşmaktan uzak tutarak daha katı olmaya yönlendirirken, kadınları ise duygularını ve sorunlarını daha rahatça paylaşmaya yönlendirmektedir. Sonuç olarak da erkekler duygusal yalnızlığı, kadınlara göre daha yoğun yaşamaktadırlar.

d-) Yaş İle Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon

Yaş değişkenine göre üniversiteli gençlerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeylerinde anlamlılık derecesinde bir farklılaşma olup olmadığını test etmek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş ile psikik izolasyon arasında istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyinde bir ilişkiye rastlanmamıştır. Buna karşılık öğrencilerin yaşlarına göre kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeylerinde bir takım farklılıklar görülmüştür.

Tablo 3: Yaş ve Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme					
(Tek Yönlü ANOVA $p<0,01$)					
	N	A. Ort.	Std. S.	F	p
1-17-21 yaş	354	1,71	1,01	4,496	0,004
2-22-26 yaş	262	1,45	1,04		
3-27-31 yaş	14	1,07	0,92		
4-32 ve yukarısı	1	1,00			
TOPLAM	631	1,59	1,03		

Tablo 3'de görüldüğü üzere üniversiteli gençlerin yaşlarına göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'deki puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın (1,71), 17-21 yaş grubuna ait olduğu

görülmektedir. Daha sonra sırasıyla bunları 22-26 yaş gruplarındaki gençler (1,45) ve 27-31 yaş grubundaki yetişkinler (1,07) takip etmektedir. Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'ndeki puan ortalaması en düşük olan (1.00) öğrenciler 32 yaş ve yukarisındakilerdir. Öğrencilerin yaşlarına göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'ndeki puan ortalamaları arasındaki farklılıklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda anlamlılık seviyesine ulaşmıştır ($p < 0,01$). Ancak bu farklılıkların nereden kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen scheffe (post-hoc) analizinde ise anlamlılık seviyesinde bir farklılığa rastlanmamıştır.

Bu durum, bizleri iki değişken arasındaki ilişkinin yönünün ve yoğunluğunun nasıl olduğunu anlamaya yönelik bir başka analize sevk etmiştir. Bu amaçla yaş değişkeni bağımsız sürekli değişken olarak alınmak suretiyle gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda da öğrencilerin yaşları ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı ve negatif yönde bir ilişki ($r = -0,144$) olduğu tespit edilmiştir. Bu ise üniversiteli öğrencilerin yaşlarının ilerlemesine bağlı olarak kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme derecelerinde bir azalma, öğrencilerin yaşlarındaki düşmeye bağlı olarak kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeylerinde bir artış olduğu anlamına gelmektedir. Böylece araştırma bulgularımızdan hareketle hipotez 5'in Psikik İzolasyon Alt Ölçeği ile ilgili kısmının doğrulanmadığını ancak Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği ile ilgili kısmının doğrulandığını söyleyebiliriz. Nitekim ülkemizde Baybek ve Yavuz'un (2005:90) gerçekleştirdikleri çalışmada da üniversiteli öğrencilerin yaşları ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme alt ölçeği arasında anlamlılık derecesinde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme oranı 16-17 yaş grubunda fazla iken yaş ilerledikçe bu oranının azaldığı ve 24 ve üzeri yaş grubunda en az seviyede olduğu gözlenmiştir. Diğer taraftan çalışmada gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda yaş değişkeni ile psikik izolasyon düzeyi arasında anlamlılık düzeyinde bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Yalnızlık hissi genelde yaşlılara özgü bir özellik gibi bilinmesine rağmen bu özelliğin gençlerde yaşlı bireylerden daha belirgin olduğu da bildirilmektedir (Randy & Galen, 1991:925-926). Literatüre bakıldığında yalnızlık ile yaş arasındaki ilişkiye dair farklı bulguların olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda yaş ile orantılı bir şekilde yalnızlığın arttığı, bazılarında ise yaşın yalnızlık hususunda kesin ve belirleyici bir faktör olmadığı bildirilmiştir (Donald vd., 1986:351). Örneğin Kızılgeçit'in gerçekleştirdiği bir çalışmadan elde edilen bulguların bizim çalışma sonuçlarımızla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Çünkü söz konusu çalışmada da yaş ile yalnızlık arasında istatistiksel açıdan anlamlılık derecesinde bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($r = -0,042$; $p > 0,05$). Aynı şekilde Çam ve arkadaşlarının (2000:36) gerçekleştirdiği çalışmada ise

yaş ile psikik izolasyon arasında anlamlılık düzeyinde herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

e-) Ailenin Gelir Durumu İle Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon

Üniversiteli öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme derecesi ile ailelerinin gelir durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamasına rağmen ailenin gelir durumuna göre öğrencilerin Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki puan ortalamaları arasında anlamlılık düzeyinde bir takım farklılıklar olduğu görülmüştür.

Tablo 4: Gelir Durumu ve Psikik İzolasyon (Alt Ölçek) (Tek Yönlü ANOVA $p<0,01$; Scheffe $p<0,01$)						Fark
Gelir Durumu	N	A. Ort.	Std. S.	F	p	1 ile 2 ve 3 arasında
1- Fakir	52	1,4231	0,4989	18,125	0,000	
2- Orta Halli	361	1,1357	0,3430			
3- Zengin	217	1.1060	0,3085			
TOPLAM	630	1,1492	0,3566			

Tablo 4'de görüldüğü üzere üniversiteli öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın (1,4231) ailelerinin "fakir" olduğunu ifade eden öğrencilere ait olduğu, daha sonra bunları sırasıyla ailesi "orta halli" gelir grubuna dâhil olan öğrencilerin (1,1357) takip ettiği görülmektedir. Ailenin gelir durumuna göre Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki en düşük ortalama ise ailesi "zengin" öğrencilere aittir. Öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki puan ortalamaları arasındaki farklılıklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda $p<0,01$ düzeyinde anlamlılık seviyesine ulaşmıştır. Yapılan Scheffe (post-hoc) analizi sonucunda ise söz konusu farklılıkların ailesi "fakir" olan öğrenciler ile ailesi "orta halli" ve "zengin" olan öğrenciler arasındaki farklılıktan kaynaklandığı ortaya çıkmıştır.

Bu durumda gelir durumu bakımından ailesi "fakir" olan öğrenciler, ailesi "orta halli" ve "zengin" olan öğrencilere göre kendilerini diğer insanlardan psikolojik olarak daha fazla soyutlamaktadırlar. Başka bir deyişle ailesi "fakir" olan öğrencilerin ailesi "orta halli" ve "zengin" olan öğrencilere göre daha fazla yalnızlık tecrübesi yaşadıklarını söyleyebiliriz.

Ayrıca ailenin gelir durumu sürekli bağımsız değişken olarak alınmak suretiyle gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda da gençlerin ailelerinin gelir durumu ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme dereceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken ailenin gelir durumu ile öğrencilerin psikik izolasyon düzeyleri arasında $p<0,01$ düzeyinde anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu ($r= - 0,181$) ortaya

çıkıştır. Başka bir ifadeyle öğrencilerin ailelerinin gelir durumları arttıkça psikik izolasyon düzeylerinde bir düşme, ailelerin gelir durumları düştükçe psikik izolasyon düzeylerinde bir yükselme eğilimi görülmektedir. Böylece araştırma bulguları ile hipotez 6'nın kısmen doğrulandığını söyleyebiliriz.

Nitekim ülkemizde gerek Çam ve arkadaşlarının (2000:37) hemşirelik yüksek okulu öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri bir araştırmada gerekse Baybek ve Yavuz'un (2005:93) gerçekleştirdiği araştırmada öğrencilerin gelir düzeyleri ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlılık derecesinde bir ilişkiye rastlanmamış olması bizim araştırma bulgularımızla paralellik arz ederken aynı araştırmalarda öğrencilerin gelir düzeyi ile psikik izolasyon düzeyleri arasında da anlamlılık düzeyinde bir ilişkinin görülmemesi bizim bulgularımızla benzerlik göstermemektedir. Oysa Kızılgeçit'in (2011:142) gerçekleştirdiği bir araştırmada örneklemin yalnızlık düzeyinin gelir durumuna göre değişmesi, gelir durumu 'orta', 'ortanın üstü' ve 'üst' düzeyde olan grubun yalnızlık düzeyi ile 'ortanın altı' ve 'düşük' olanların yalnızlık düzeyi arasında önemli bir fark olduğunun gözlenmiş olması bizim araştırma bulgularımızla uygunluk göstermektedir. Buna göre sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesine paralel olarak yalnızlık düzeyinin düşmesi ve gelir düzeyinin artmasıyla da yalnızlığın azalması, ekonomik durumun yalnızlık göstergelerinden birisi olduğunu düşündürmektedir. Başka bir deyişle psikik izolasyon düzeyinin, düşük gelir düzeyindekilerde yüksek derecede bulunması, ekonomik yoksunluğun bir sonucu olarak görülebilir (Erşan vd., 2009:41).

f-) Anne-Babanın Eğitim Durumu ile Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon

Üniversiteli gençlerin anne-babalarının eğitim durumlarına göre kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeylerinde bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda öğrencilerin psikik izolasyon düzeyleri ile anne-babalarının eğitim durumları arasında istatistiksel açıdan hiçbir anlamlı ilişki bulunmadığı görülmüştür. Bununla birlikte annenin eğitim durumu ile gençlerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme dereceleri arasında anlamlılık düzeyinde, babanın eğitim durumu ile anlamlılık düzeyinde olmayan ilişkiler olduğu gözlenmiştir.

Tablo 5: Annenin Eğitim Durumu ve Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme (Alt ölçeği)					
(Tek Yönlü ANOVA P<0,05)					
Anninin Eğitim Durumu	N	A.Ort.	Std.S.	F	p
1-Okur - yazar değil	39	1,82	0,94	2,546	0,027
2-Okur yazar	52	1,69	1,06		

3- İlkokul	256	1,68	1,04		
4- Ortaokul	98	1,51	1,04		
5- Lise ve dengi okul	129	1,52	1,00		
6-Yüksek okul / üniversite	57	1,23	0,96		
TOPLAM	631	1,59	1,03		

Tablo 5’de görüldüğü üzere üniversiteli öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği’ndeki puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın anneleri okuyamaz olmayan öğrencilere (1,82) ait olduğu görülmektedir. Daha sonra bunları sırasıyla anneleri sadece okur-yazar olanlar (1,69), anneleri ilkokul mezunu olanlar (1,68), anneleri lise veya dengi okul mezunu olanlar (1,52) ve anneleri ortaokul mezunu olan öğrenciler (1,51) takip etmektedir. Annelerinin eğitim durumlarına göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği’ndeki en düşük ortalama ise (1,23) anneleri yüksek okul ya da üniversite mezunu olan öğrencilere aittir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği’nden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılıklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda $p < 0,05$ düzeyinde anlamlılık seviyesine ulaşmıştır. Ancak yapılan scheffe (post-hoc) analizine göre ise söz konusu farklılıklar anlamlılık seviyesine ulaşmamıştır ($p > 0,05$).

Çam ve arkadaşlarının (2000:37) gerçekleştirdikleri araştırma sonuçlarının da bizim araştırmamızdaki varyans analizi sonuçlarıyla kısmen benzerlik arz ettiği görülmektedir. Zira söz konusu araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri ile anne-babalarının eğitim durumları arasında anlamlılık derecesinde bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Bununla birlikte araştırmamızda anne-babanın eğitim durumu sürekli bağımsız değişken olarak alınmak suretiyle gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda da, öğrencilerin anne-babalarının eğitim durumları ile psikik izolasyon düzeyleri arasında anlamlılık seviyesinde bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte gençlerin hem annelerinin eğitim durumları ile ($r = -0,130$; $p < 0,001$) hem de babalarının eğitim durumları ile ($r = -0,089$; $p < 0,05$) kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle öğrencilerin anne-babalarının eğitim seviyesi yükseldikçe kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme eğilimlerinin azaldığı, anne-babanın eğitim seviyesi düştükçe kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme eğilimlerinin yükseldiğini söyleyebiliriz. Böylece ilgili hipotezimizin (hipotez 7) korelasyon analizi bulgularıyla kısmen doğrulandığını söyleyebiliriz. Nitekim ülkemizde Baybek ve Yavuz’un

(2005:92) üniversiteli gençler üzerinde gerçekleştirdikleri araştırma sonuçlarının da bizim bulgularımızla kısmen paralellik gösterdiği görülmektedir. Söz konusu araştırmada üniversiteli gençlerin annelerinin eğitim düzeyleri ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri arasında anlamlılık derecesinde bir ilişki bulunmazken babanın eğitim düzeyi ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre babanın eğitim düzeyi yükseldikçe kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme oranı azalmaktadır. Ayrıca aynı araştırmada öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında anlamlılık düzeyinde bir ilişki görülmezken annenin mesleği ile Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği arasında anlamlılık düzeyinde bir ilişki olduğu, annesi polis/subay/müfettiş olan gençlerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeylerinin yüksek olduğu gözlenmiştir (Baybek ve Yavuz, 2005:92).

g-) Anne-Babanın Yaşayış Biçimi ile Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon

Araştırmada gençlerin anne-babalarının yaşayış biçimleri (birlikte, ayrı, boşanmış) ile Psikik İzolasyon Alt Ölçeği arasında anlamlılık derecesinde hiçbir farklılaşma olmadığı gözlenirken anne-babanın yaşayış biçimi ile öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık seviyesinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Aşağıda Tablo 6'ya baktığımızda, anne-babanın yaşayış biçimine göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'ndeki en yüksek ortalamanın (2,00), anne-babası ayrı yaşayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Bu öğrencileri sırasıyla anne-babası birlikte yaşayan öğrenciler (1,61) ve anne-babasından sadece birisi ya da her ikisi de vefat etmiş olan öğrenciler (1,45) izlemektedir. Anne-babalarının yaşayış biçimine göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'ndeki en düşük ortalama ise (0,50), anne-babası boşanmış olan öğrencilere aittir.

Tablo 6: Anne-Babanın Yaşayış Biçimi ve Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme					
(Tek Yönlü ANOVA P<0,05; Scheffe P<0,05)					
	N	A.Ort	Std.S.	F	p
1-Birlikte yaşıyor	584	1,61	1,03	3,614	0,013
2-Ayrı yaşıyor	6	2,00	0,63		
3- Boşanmış	8	0,50	0,76		
4-Diğer	33	1,45	0,94		
TOPLAM	631	1,59	1,03		

1 ile 3
arasında

Gençlerin anne-babalarının yaşayış biçimine göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılıklar, tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlılık seviyesine ulaşmıştır ($p < 0,05$). Scheffe (post-hoc) analizi ise bu farklılıkların anne-babası boşanmış olan öğrenciler ile anne-babası birlikte yaşayan öğrenciler arasındaki farklılıktan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Buna göre anne-babası birlikte yaşayan öğrenciler anne-babası boşanmış olan öğrencilere göre kişiler arası ilişkilerde daha çok tehdit hissetmektedirler. Bu sonuç, beklentimizin tam tersi yönde bir bulgudur. Dolayısıyla ilgili hipotezin (hipotez 8) araştırma bulgularıyla doğrulanmadığı görülmektedir. Ayrıca bu değişkenlere ilişkin araştırma bulgularına pek rastlayamadığımız için ülkemiz koşullarında bu iki değişkenle ilgili olarak bir takım kıyaslamalara yer verilememiştir.

h-) Aile Dindarlığı ile Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon

Araştırmada üniversiteli gençlerin ailelerinin dindarlık durumlarına göre kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeylerinde anlamlılık seviyesinde farklılıklar olup olmadığını tespit etmek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda ailenin dindarlık derecesi ile öğrencilerin psikik izolasyon düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyinde bir farklılık olmadığı gözlenmiştir.

Buna karşılık gençlerin ailelerinin dindarlık derecesine göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında bir takım farklılıklar olduğu görülmüştür. Aşağıda Tablo 7'ye göz attığımızda, ailelerin dindarlık derecesine göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'nden alınan en yüksek puan ortalaması (1,70), ailesi "dindar" olan öğrencilere aittir. Daha sonra bunları sırasıyla ailesi "biraz dindar" olan öğrenciler (1,57) ile "çok dindar" olan öğrenciler (1,33) izlemektedir. Ailelerinin dindarlık derecesine göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'ndeki en düşük ortalama (1,15) ise "ailesi dindar olmayan" öğrencilere aittir.

Ailelerinin dindarlık derecesine göre öğrencilerin Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'ndeki puan ortalamaları arasındaki farklılıklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda $p < 0,01$ düzeyinde anlamlılık seviyesine ulaşmıştır. Söz konusu farklılıkların hangi öğrenciler arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını ortaya koymak için yapılan Scheffe (post-hoc) analizi sonucunda ise ailesi "dindar" olan öğrenciler ile ailesi "dindar olmayan" öğrenciler arasında fark olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre ailesi "dindar" olan öğrencilerin ailesi "dindar olmayan" öğrencilere göre kişiler arası ilişkilerde daha fazla tehdit hissettiklerini söyleyebiliriz.

Tablo 7: Aile Dindarlığı ve Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme (Tek Yönlü ANOVA p<0,01; Scheffe p<0,01)						Fark
	N	A. Ort.	Std. S.	F	p	2 ile 4 arasında
1- Çok dindar	39	1,33	1,08	5,645	0,001	
2- Dindar	330	1,70	1,02			
3- Biraz dindar	208	1,57	1,01			
4- Dindar olmayan	54	1,15	0,94			
TOPLAM	631	1,59	1,03			

Ayrıca aile dindarlığı sürekli bağımsız değişken olarak kabul edilmek suretiyle gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda da gençlerin ailelerinin dindarlık dereceleriyle psikik izolasyon düzeyleri arasında anlamlılık seviyesinde bir ilişkiye rastlanmamıştır. Fakat aile dindarlığı ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle, gençlerin ailelerinin dindarlık düzeyi yükseldikçe kendilerini kişiler arası ilişkilerde daha çok tehdit altında hissettikleri, ailelerinin dindarlık düzeyi düştükçe kişiler arası ilişkilerde daha az tehdit altında hissetmektedirler. Böylece araştırmamızda hipotez 9'un doğrulanmadığını hatta tam tersi yönde bulguların ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Ayrıca söz konusu değişkenler arasındaki ilişkilerle ilgili araştırma sonuçlarına pek rastlayamadığımız için bu konuda herhangi bir kıyas yapma imkânımız da olmamıştır.

3- Dindarlık ile Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Bu başlık altında üniversite öğrencilerinin dindarlığın üç boyutu (inanç, ibadet, etki) ve öznel dindarlık algıları ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon düzeyleri arasında ne tür bir ilişki ve etkileşimin olduğuna yer verilmiştir. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek için pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 8: Dindarlık ile Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme ve Psikik İzolasyon Arasındaki İlişkiler (Pearson Correlations)					
		Öznel Dindarlık Algısı	Dindarlık İnanç Boyutu	Dindarlık İbadet Boyutu	Dindarlık Etki Boyutu
Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme	r	,148(**)	,168(**)	,174(**)	,109(**)
Psikik İzolasyon	r	-,060	-,014	-,059	-,013
** p<0.01. * p<0.05					

Aşağıda tablo 8'de görüldüğü üzere üniversiteli gençlerin dinsel yaşantı biçimleri (inanç, ibadet, etki) ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda, dinî hayatın tüm boyutları ile öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Daha açık bir ifadeyle gençlerin dini inanç seviyeleri yükseldikçe, kişiler arası ilişkilerde daha fazla tehdit hissettikleri, dinî inançlara bağlılık ve onları benimseme dereceleri düştükçe kişiler arası ilişkilerde daha az tehdit hissetme eğiliminde oldukları görülmektedir. Kısacası dinî inançları güçlü olan gençlerin ve aynı şekilde dinî ibadetleri yerine getirme konusunda daha titiz davranan öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde kendilerini daha fazla tehdit altında hissettikleri ve tedirgin olduklarını söyleyebiliriz.

Yine öğrencilerin günlük yaşamlarında ve sosyal ilişkilerinde dinin etkisini hissetme dereceleri arttıkça kendilerini kişiler arası ilişkilerde daha çok tehdit altında hissettikleri, günlük yaşamlarında ve sosyal ilişkilerinde dinin etkisini hissetme dereceleri azaldıkça kişiler arası ilişkilerde kendilerini daha az tehdit altında ve daha az tedirgin hissettikleri anlaşılmaktadır. Yine üniversiteli gençlerin kendi gözlerinde kendi dindarlıklarını değerlendirmeleri diyebileceğimiz öznel dindarlık algıları ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme dereceleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0,01$). Başka bir deyişle öğrencilerin kendilerini dindar olarak görme eğilimleri arttıkça kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri de artmakta, kendilerini dindar olarak görme eğilimleri azaldıkça kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme eğilimleri de azalmaktadır. Böylece ilgili hipotezimizin (hipotez 10) doğrulanmadığını hatta tam tersi yönde bir takım sonuçların ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Esasında din kişilerarası ilişkilerin güven temeli üzerinde kurulması ve o şekilde de devam ettirilmesi yönünde bir takım ilke ve uygulamaları içermesine rağmen (inanların kardeşliği ilkesi, ahlaklı olma anlamında güvenilirliği, kimsenin canına, malına zarar vermemeyi vs.yi telkin ve tavsiye etmesine rağmen) araştırmamızda tam tersi yönde bir takım bulguların ortaya çıkmış olması, farklı şekillerde yorumlanabilir. Zira dindarlık arttıkça kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyinin de artmış olması, ülkemiz koşullarında siyasi ve politik durumlara bağlı olarak zaman zaman dinin dolayısıyla da dindarlığın bir tehdit olarak algılanması, tenkit edilmesi ve buna bağlı olarak dindar olan kimselerin etraflarında bulunan kişilerle ilişkilerinde bir tehdit hissetmiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Bununla birlikte söz konusu değişkenler arasındaki (dindarlık ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme) ilişkiyi esas alan başka araştırma sonuçlarına pek rastlayamadığımız için konu ile ilgili diğer araştırma sonuçlarından hareketle kıyas yapma imkânı da elde edilememiştir.

Yine Tablo 8'e baktığımızda üniversiteli gençlerin dini inançlara bağlılık dereceleri, dini ibadetleri yerine getirme ve bireysel ve sosyal hayatta dinin etkisini hissetme düzeyleri ile Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki düzeyleri arasında herhangi anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı ($p < 0,05$) gibi kendilerini dindarlık bakımından algılayış biçimleri de, onların psikik izolasyon düzeylerine etki etmemektedir. Oysa başta İslam dini ve diğer dinler, inananlarına sosyal destek sağlanması yönünde katkıda bulunmak suretiyle kişilerin yalnızlık duygularını ve durumlarını azaltıcı yönde etkide bulunmaktadır. Araştırmamızda dindarlık ile yalnızlık arasında nötr bir ilişkinin ortaya çıkmasında, üzerinde araştırma yapılan örneklemenin özellikleri, kullanılan ölçekler vs. etkili olmuş olabileceği gibi modernitenin toplumsal ilişkilere etkisi şeklinde de yorumlanabilir. Bununla birlikte ülkemizde Kızılgeçit'in (2011:202-203) 16-60+ yaş arası kişiler üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada dindarlık ile yalnızlık arasında anlamlı negatif bir ilişki tespit edilmiştir ($r = - 0,216$, $p < 0,001$). Yani bireylerin dindarlık seviyesi yükseldikçe yalnızlık puanlarında düşüş, dindarlık seviyeleri düştükçe yalnızlık puanlarında bir yükseliş olduğu gözlenmiştir. Aynı araştırmada dindarlığın alt boyutları olan inanç, ibadet, duygu ve iç güdümlü dini motivasyon ile yalnızlık arasındaki korelasyonların da negatif yönde ve anlamlılık düzeyinde olduğu ortaya çıkmıştır ($p < 0,001$).

Sonuç

Araştırma konusu olarak, üniversiteli öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ve psikik izolasyon durumları ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi sosyal psikolojik metot ve tekniklerle ele alan araştırmadan elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 23,9'nun (151 kişi) kişilerarası ilişkilerde çok fazla tehdit hissettikleri, % 27,4'nün (173 kişi) orta derecede, % 32,1'nin (203 kişi) çok az derecede kişilerarası ilişkilerde tehdit hissettikleri, % 16,5'nin (104 kişi) ise kişilerarası ilişkilerde hiç tehdit hissetmedikleri görülmektedir.

Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki durumlarına baktığımızda, yine büyük çoğunluğun % 84,8'inin (536 kişi) psikik olarak kendilerini daha az tecrit edilmiş hissettiklerini, % 14,9'nun (94 kişi) ise daha fazla izole edilmişlik duygusu yaşadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin dindarlık boyutlarındaki durumlarına ve kendi gözlerinde kendi dindarlıklarını algılayış biçimleri diyebileceğimiz öznel dindarlık algılarına baktığımızda, Dindarlık Ölçeği'nin ölçtüğü üç dindarlık boyutunda en yüksek ortalamanın dini inanç boyutunda olduğu (3,6168) gözlenmektedir. Daha sonra bunu dini etki boyutundaki ortalamaların takip ettiği, en düşük ortalamanın ise dini ibadet boyutuna ait olduğu gözlenmektedir.

Öğrencilerin öznel dindarlık algısı bakımından ise yaklaşık yarısına yakınının (% 47,6) kendilerini “dindar” olarak gördükleri, % 35'nin kendilerini “biraz dindar” olarak gördükleri ve % 10,4 oranında bir öğrenci grubunun da kendilerini “dindar olarak görmediklerini” yani dindar olmadıklarını belirttikleri tespit edilmiştir. Araştırmada kendilerini “çok dindar” olarak algılayan öğrencilerin ise en küçük grubu (% 6,8) teşkil etmesi dikkat çekicidir.

Araştırmada sosyo-kültürel ve demografik değişkenler bağlamında kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme ve psişik izolasyon bakımından öğrencilerin öğrenim gördükleri fakültelere göre birtakım farklılıklar olduğu, fakat scheffe (post-hoc) testinde bu farklılıkların anlamlılık seviyesine ulaşmadığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre Psişik İzolasyon düzeyleri arasında anlamlılık seviyesinde bir farklılaşmaya ve ilişkiye rastlanmazken sınıf değişkenine göre kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeylerinde anlamlılık derecesinde bir takım farklılaşmalar olduğu görülmüştür. Scheffe (post-hoc) analizi ise söz konusu farklılığın 1. sınıf öğrencileri ile 2. sınıf, 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencileri arasındaki farklılıktan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Buna göre 1. sınıf öğrencileri, 2. sınıf, 3. ve 4. sınıf öğrencilerine göre kişiler arası ilişkilerde daha çok tehdit hissetmektedirler. Ayrıca sınıf ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme dereceleri arasında negatif yönde ve anlamlılık düzeyinde ($r = -0,195$; $p < 0,01$) bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin sınıfları ilerledikçe kişiler arası ilişkilerde daha az tehdit hissettiklerini ifade edebiliriz.

Üniversiteli gençlerin cinsiyetleri ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında anlamlılık derecesinde herhangi bir ilişkiye rastlanmazken, öğrencilerin cinsiyetleri ile psişik izolasyon düzeyleri arasında erkeklerin lehine anlamlılık düzeyinde farklılıklar görülmüştür ($t = 2,832$; $p < 0,01$). Buradan hareketle üniversiteli erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kendilerini diğer insanlardan psikolojik olarak daha çok izole ettiklerini söyleyebiliriz.

Araştırmada gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş ile psişik izolasyon arasında istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyinde bir ilişkiye rastlanmamış, fakat öğrencilerin yaşlarına göre kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeylerinde bir takım farklılıklar görülmüştür. Öğrencilerin yaşlarına göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeği'ndeki puan ortalamaları arasındaki farklılıklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda anlamlılık seviyesine ulaşmıştır ($p < 0,01$). Ancak bu farklılıkların nereden kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen scheffe (post-hoc) analizinde anlamlılık seviyesinde bir farklılığa rastlanmamıştır.

Ayrıca gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda da öğrencilerin yaşları ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı ve negatif yönde bir ilişki ($r = - 0,144$) olduğu tespit edilmiştir. Bu ise üniversiteli öğrencilerin yaşlarının ilerlemesine bağlı olarak kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme derecelerinde bir azalma, öğrencilerin yaşlarındaki düşmeye bağlı olarak kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeylerinde bir artış olduğu anlamına gelmektedir. Yaş ile psikik izolasyon arasında ise anlamlı bir korelasyon görülmemiştir.

Üniversiteli öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme derecesi ile ailelerinin gelir durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamasına rağmen ailenin gelir durumuna göre öğrencilerin Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki puan ortalamaları arasında anlamlılık düzeyinde bir takım farklılıklar olduğu görülmüştür. Yapılan scheffe (post-hoc) analizi sonucunda ise söz konusu farklılıkların ailesi "fakir" olan öğrenciler ile ailesi "orta halli" ve "zengin" olan öğrenciler arasındaki farklılıktan kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Bu durumda ailesi "fakir" olan öğrencilerin ailesi "orta halli" ve "zengin" olan öğrencilere göre daha fazla yalnızlık tecrübesi yaşadıklarını söyleyebiliriz.

Ayrıca ailenin gelir durumu sürekli bağımsız değişken olarak alınmak suretiyle gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda da gençlerin ailelerinin gelir durumu ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme dereceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken ailenin gelir durumu ile öğrencilerin psikik izolasyon düzeyleri arasında $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu ($r = - 0,181$) ortaya çıkmıştır.

Araştırmada, öğrencilerin psikik izolasyon düzeyleri ile anne-babalarının eğitim durumları arasında istatistiksel açıdan hiçbir anlamlı ilişki bulunmadığı görülmüştür. Bununla birlikte annenin eğitim durumu ile gençlerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme dereceleri arasında anlamlılık düzeyinde, babanın eğitim durumu ile anlamlılık düzeyinde olmayan ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca, gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda da, öğrencilerin anne-babalarının eğitim durumları ile psikik izolasyon düzeyleri arasında anlamlılık seviyesinde bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte gençlerin hem annelerinin eğitim durumları ile ($r = - 0,130; p < 0,001$) hem de babalarının eğitim durumları ile ($r = - 0,089; p < 0,05$) kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada gençlerin anne-babalarının yaşayış biçimleri (birlikte, ayrı, boşanmış) ile Psikik İzolasyon Alt Ölçeği arasında anlamlılık derecesinde hiçbir farklılaşma olmadığı gözlenirken anne-babanın yaşayış

biçimi ile öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık seviyesinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Scheffe (post-hoc) analizi ise bu farklılıkların anne-babası boşanmış olan öğrenciler ile anne-babası birlikte yaşayan öğrenciler arasındaki farklılıktan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Buna göre anne-babası birlikte yaşayan öğrenciler anne-babası boşanmış olan öğrencilere göre kişiler arası ilişkilerde daha çok tehdit hissetmektedirler.

Araştırmada, gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda ailenin dindarlık derecesi ile öğrencilerin psikik izolasyon düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyinde bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Buna karşılık gençlerin ailelerinin dindarlık derecesine göre Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme Alt Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında bir takım farklılıklar olduğu görülmüştür. Söz konusu farklılıkların hangi öğrenciler arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını ortaya koymak için yapılan scheffe (post-hoc) analizi sonucunda ise ailesi “dindar” olan öğrenciler ile ailesi “dindar olmayan” öğrenciler arasında fark olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre ailesi “dindar” olan öğrencilerin ailesi “dindar olmayan” öğrencilere göre kişiler arası ilişkilerde daha fazla tehdit hissettiklerini söyleyebiliriz. Ayrıca, pearson korelasyon analizi sonucunda da gençlerin ailelerinin dindarlık dereceleriyle psikik izolasyon düzeyleri arasında anlamlılık seviyesinde bir ilişkiye rastlanmazken aile dindarlığı ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Üniversiteli gençlerin dinsel yaşantı biçimleri (inanç, ibadet, etki) ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi sonucunda, dini hayatın tüm boyutları ile öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Daha açık bir ifadeyle, dini inançları güçlü olan gençlerin ve aynı şekilde dini ibadetleri yerine getirme konusunda daha titiz davranan öğrencilerin kişiler arası ilişkilerde kendilerini daha fazla tehdit altında hissettikleri ve tedirgin olduklarını söyleyebiliriz. Yine öğrencilerin günlük yaşamlarında ve sosyal ilişkilerinde dinin etkisini hissetme dereceleri arttıkça kendilerini kişiler arası ilişkilerde daha çok tehdit altında hissettikleri, günlük yaşamlarında ve sosyal ilişkilerinde dinin etkisini hissetme dereceleri azaldıkça kişiler arası ilişkilerde kendilerini daha az tehdit altında ve daha az tedirgin hissettikleri anlaşılmaktadır. Yine üniversiteli gençlerin kendi gözlerinde kendi dindarlıklarını değerlendirmeleri diyebileceğimiz öznel dindarlık algıları ile kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme dereceleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0,01$).

Bununla birlikte araştırmada üniversiteli gençlerin dini inançlara bağlılık dereceleri, dini ibadetleri yerine getirme, bireysel ve sosyal hayatta

dinin etkisini hissetme düzeyleri ile Psikik İzolasyon Alt Ölçeği'ndeki düzeyleri arasında herhangi anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı ($p < 0,05$) gibi kendilerini dindarlık bakımından algılayış biçimlerinin de, onların psikik izolasyon düzeylerine etki etmediği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Abe, K., Masui, T. (1981). Age-sex Trends of Phobic and Anxiety Symptoms in Adolescents, *British Journal of Psychiatry*, 138, 297-302.
- Baybek, Hülya, Yavuz, Seher (2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 73-95.
- Baykara, A. (1986). Çocuk Ruh Sağlığında Okul Eğitiminin Önemi, XXII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 29 Ekim-1 Kasım, 867-870.
- Çam, Olcay, Khorsid, Leyla, Özsoy Altuğ, Süheyla (2000). Bir Hemşirelik Yüksek Okulu'ndaki Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi, *Hemşirelik Araştırma Dergisi*, (1), 36-37.
- Çeçen, A. Rezan (2008). Öğrencilerin Cinsiyetlerine ve Anne-Baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 415-431.
- Davitz, J.F. (1959). Anxiety and Perception of Others, *Journal of General Psychology*, 61, 170-173.
- Donald, A. West, Robert, Kellner and Maggi-Moore, West. (1986). The Effects of Loneliness: A Review of the Literature, *Comprehensive Psychiatry*, 27 (4).
- Durak Batıgün, Ayşegül (2005). İntihar Olasılığı: Yaşama Sürdürme Nedenleri, Umutsuzluk ve Yalnızlık Değişkenleri Açısından Bir İnceleme, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16 (1), 29-39.
- Erşan, Erdal E., Doğan, Erhan, Doğan, Selma (2009). Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyo-demografik Özelliklerle İlişkisi, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 12, 35-42.
- Fukui, S., Koike M., Ooba A., Vhictomi Y. (2003). The Effect of A Psychosocial Group Intervention Loneliness and Social Support for Japaness Women with Primary Breast Cancer, *Oncology Nurse Forum*, Sep. Oct., 30 (5), 823-830.
- Geçtan, Engin (1993). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*, 9. bsk, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- _____, (1999). İnsan Olmak, 20.bsk., Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Gün, E. (2006), Spor Yapanlarda ve Spor Yapmayan Ergenlerde Benlik Saygısı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Hsu L., R., Hailey B., j., Range, L.M. (1987).Cultural and Emotional Components of Loneliness and Depression, J. Psychology, Jan, 121 (1), 61-70.
- Kahle, L.R. (1980). Low Adolescent Self-Esteem Leads to Multiple Interpersonal Problems, J. Pers Soc Psychol 39, 490-502.
- Karadağlı, Aycan (1981). Sağlık Meslek Lisesi Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), E.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karahan, Fikret T., Sardoğan, Mehmet E., Şar, Ali Haydar, Ersanlı, Ercümen, Kaya, S. Nevrez ve Kumcağız, Hatice (2004).Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri ile Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 27-39.
- Kızılgöçer, Muhammed (2011). Yalnızlık, Umutsuzluk ve Dindarlık, (Yayınlanmamış Doktora tezi), A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Klicpera, B.G., Klicpera, C. (2003). Why Are Students Lonely? Factors Influencing Loneliness in the School Context, Prax Kinder Psychologie Kinderpsychiatrie, 52 (1), 1-16.
- Medora N., Woodward J.C. (1986). Loneliness Among Adolescent College Students at A Midwestern University, Adolescence, Summer, 21 (82):391-402.
- Onay, Ahmet (2004). Dindarlık, Etkileşim ve Değişim, DEM Yay., İstanbul.
- Peplau, L.A., Perlman, D. (1982). Perspectives on Loneliness In Peplau and Perlman Loneliness, A Source Book of Current Theory Research and Therapy, New York, Wiley- Interscience.
- Randy M., Page, Galen E., Cole (1991). Loneliness and Alcoholism Risk in Late Adolescence: A Comparative Study of Adults And Adolescents, Adolescence, 26 (104), 925-926.
- Sartre, J.P. (1980). Existentialism, çev. Asım Bezirci, Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul.
- Serdaroğlu, Serdar (2002). Ergenlik Çağı ve Sorunları, Birmi Bülteni.
- Uysal, Veysel (2003). Türkiye’de Dindarlık ve Kadın, Çamlıca Yay., İstanbul.
- Vergote, Antoine. (1999). Din, İnanç ve İnançsızlık, Çev. Veysel Uysal, İFAV Yay., İstanbul.

Nurten KIMTER

Yalom, I. (1999). Varoluşçu Psikoterapi, Kabakçı Yayınevi, İstanbul.

Yapıcı, Asım, (2007). Ruh Sağlığı ve Din, Karahan Kitabevi, Adana.

